

Module Voedsel in de Bijbel: Ons Dagelijks Brood

Inleiding

Deze module gaat over voedsel in de Bijbel. De bekende zin 'Geef ons heden ons dagelijks brood' uit het Onze Vader geeft onze afhankelijkheid van God aan. God heeft ons zo geschapen dat we voedsel nodig hebben en zo direct dagelijks een relatie hebben met de schepping. Dat vraagt ook om daar verantwoordelijk mee om te gaan. Het thema Voedsel komt op allerlei manieren in de Bijbel voor. De Bijbel geeft ook allerlei regels of adviezen of gebruikt voorbeelden uit het dagelijks leven om ons te inspireren. Heel vaak wordt brood, wijn en water als symbool gebruikt. Dat is niet voor niets.

In 2008 heeft Corné van Dooren een bundel gemaakt met bijbeloverdenkingen. De 11 hoofdstukken over voedsel vind je hieronder. Het is een verrassende ontdekkingsstocht om samen te onderzoeken wat de bijbel allemaal over dit thema te zeggen heeft.

Handleiding

Deze module bevat 11 hoofdstukken. Bij elk hoofdstuk vind je suggesties om te lezen en eventueel te zingen. Ook vind je steeds 3 bespreekvragen. Het is goed werkbaar om per kringbijeenkomst 2 hoofdstukken te bespreken. De volgende hoofdstukken gaan goed samen: 1 & 3, 4 & 5, 6 & 7, 8 & 9, 10 & 11. Onder het overzicht staan nog wat boeken om te lezen en documentaires om te bekijken. Je zou ook een van de documentaires kunnen kiezen om samen te kijken.

Onderwerp	Suggesties	Bespreekvragen
Hoofdstuk 1 Bidden om brood	Lezen: Exodus 16 Openbaring 2 Zingen: Onze Vader (versie Elly & Rikkert)	1. Hoe vragen wij God om eten? Of danken we alleen als ons bord al vol ligt? 2. Durven we een jaar rust te nemen, erop vertrouwend dat God in alles zal voorzien? 3. Wat zegt biddag ons nog als onze supermarkten uitpuilen?
Hoofdstuk 2 Vasten	Lezen: Lukas 4, Jesaja 58: 6-7 Zingen:	1. Heb je weleens gevast, bijvoorbeeld in de 40-dagen tijd? Hoe beviel dat? 2. Waarom is er zo weinig aandacht voor vasten in de protestantse traditie? 3. Wat bracht Mozes, Elia en Jezus hun vasten?
Hoofdstuk 3 Dankzegging voor brood	Lezen: Mattheüs 26, Deuteronomium 16, Zingen: Psalm 127	1. Gebruik je wel eens een van de twee standaardgebeden? Waarom wel of niet? 2. Zou niet elke maaltijd ter ere van de Heere moeten zijn? 3. Kleef jij aan het vergankelijk leven? Of leer je je voor overdaad wachten?
Hoofdstuk 4 Een goed begin	Lezen: Genesis 1, Jesaja 11 of 66 Zingen:	1. Hoe kijk je aan tegen vegetarisch of veganistisch eten? Doe je dat zelf of weleens overwogen? 2. De mens wordt bij de schepping als hovenier van de aarde neergezet. Hoe zie jij jouw rol? 3. Wat zeggen de gelezen hoofdstukken over eerbied voor de schepping?
Hoofdstuk 5 De grote verleiding	Lezen: Genesis 2, 3, Amos 6, 8, Jakobus 5 Zingen: Schrijvers voor Gerechtigheid	1. Waarmee zouden de moderne Eva en Adam te verleiden zijn? 2. Hoe kijk je aan tegen moderne spijswetten? Zou je er een kunnen adviseren?

		3. Gelden de aanklachten van Amos en Jakobus ook voor ons? Hoe kunnen wij rechtvaardiger met voedsel omgaan?
Hoofdstuk 6: Rein en onrein	Lezen: Leviticus 9, 10, Handelingen 10 Zingen:	1. Heb jij ook een vangrail en veilige grenzen nodig voor een heilig leven? 2. Betekenen de oude wetten nog iets voor ons of zijn ze afgedaan met de komst van Jezus? Hoe kijk je aan tegen een Bijbels dieet? 3. Zijn er voor jou ook bepaalde dieren waarvan je gruwelt om te eten? Wat voor reden heeft dat?
Hoofdstuk 7: Respect voor dieren	Lezen: Genesis 9, Deuteronomium 15 Zingen:	1. De Zevendedagsadventisten zijn vanuit geloofsovertuiging vegetariër en ze drinken geen alcohol. Ze zijn daardoor gezonder (ze vormen een van de Blue Zones). Hoe kijk je tegen hun levenswijze aan? 2. Wat betekent dat God een verbond met dieren sluit voor onze omgang met dieren? 3. Hoe kunnen we voor beter dierenwelzijn zorgen? Wat vind je van de stelling: Vlees is alleen voor bijzondere momenten?
Hoofdstuk 8: Delen	Lezen: Leviticus 25, 1 Kor. 11 Zingen: Psalm 72, 109, 112, 132 of 140	1. Ken je de 7-, 3-, en 1-jarige regels? Hoe zouden die nu toegepast kunnen worden? 2. Hoe consumeer je zonder ruimte van anderen te gebruiken? Hoe kan je bijdragen aan een eerlijke verdeling? 3. Zoek eerst het koninkrijk en zijn gerechtigheid: doe jij dat ook?
Hoofdstuk 9: Strijd om groente en peulvruchten	Lezen: Daniël 1, 1 Koningen 21 Zingen:	1. Daniël hiel vast aan zijn principes, ook als het om eten gaat. Ken jij meer voorbeelden zoals hem? 2. Als je lichaam de tempel van de Heilige Geest is, hoe zorg je er dan goed voor? 3. Wat leert de geschiedenis van Nabot ons over hebzucht?
Hoofdstuk 10: Wijn voor het hart	Lezen: Spreuken 23, Johannes 15 Zingen: Psalm 4, 75, 104	1. Hoe sta je tegenover alcoholgebruik? Ben je gevoelig voor verslaving? 2. Waarom kiest de Bijbel zo vaak wijn als symbool? 3. In welke omstandigheden kun je beter rekening houden met (de zwakheid van) anderen?
Hoofdstuk 11: Levend Water	Lezen: Johannes 4, 5, Jeremia 17, Ezechiël 47 Zingen: Luisterlied Miracle Maker, Delirious?	1. Hoe belangrijk is water voor het leven op aarde en voor jou? 2. Waarom werd niet iedereen genezen in Betesda? 3. Hoe zie je de Nieuwe Aarde voor je?

Om verder te lezen of te kijken:

Boeken en andere publicaties

- Jos Douma, *Op weg naar Pasen, Jezus ontdekken in de 40dagentijd*, Kok Kampen, 2005
- Martine Vonk, *Genieten van Genoeg*, Micha Nederland, 2013
- Alfred Slomp, *Superwaar*, Adieu Media, 2019
- Michael Pollan, *Een pleidooi voor echt eten*, Penquin Press, 2008
- Louise O. Fresco, *Nieuwe Spijswetten*, Bert Bakker, 2006
- dr. Gordon S. Tessler, *Het Genesis dieet*, Johannes multimedia, 2001.
- Dan Buettner, *Blue zones: traditionele recepten voor een lang leven*, National Geographic, 2019
<https://www.nationalgeographic.nl/wetenschap/2019/12/traditionele-recepten-voor-een-lang-leven>
- Voedselafdruk-test www.voedselafdruk.nl

Films/documentaires

- Our Daily Bread (2005) www.ourdailybread.at.
- The Mind of The Universe (2016) http://www.themindoftheuniverse.org/play?id=Michel_Poulain
- Cowspiracy, Sustainable, Forks over Knives (Netflix)
- Wasted! The Story of Foodwaste (2017) <https://youtu.be/KUQGVSYXDWA>
- Food Inc. (2008) https://youtu.be/eHJiNC_7wuw
- Black Gold (2018) <https://blackgoldmovie.com/>

Hoofdstuk 1: Bidden om brood

Het is goed om wat dieper op de bede om brood in te gaan. In een van de andere hoofdstukken doen we dat uitgebreider.

Adam kreeg de mededeling van God dat hij zweten zal voor zijn brood, totdat hij terugkeert tot stof (Gen. 3). In het voorjaar is het weer Biddag voor gewas en arbeid. Dat is onlosmakelijk met deze tekst verbonden. En het is verbonden met de bede die Christus ons leerde: *“Geef ons heden ons dagelijks brood.”* Zondag 50 (HC) leert ons, en die les kreeg Adam ook al, wat dat betekent:

Wil ons zó verzorgen met alles wat wij voor ons lichaam nodig hebben, dat wij daardoor erkennen dat U de enige oorsprong van al het goede bent en dat onze zorg en inspanning en ook uw gaven ons niet baten zonder uw zegen. Leer ons daardoor ook ons vertrouwen niet langer op enig schepsel, maar op U alleen te stellen.

Bidden

Toch is hiermee nog niet alles gezegd. De Catechismus gaat niet direct in op de keuze van de woorden ‘heden’ en ‘dagelijks’. We bidden niet: *“Geef dat we komende week elke dag lekker een Big Mac kunnen kopen (en voor de kinderen een Happy Meal).”* Dat zou geen verstandige bede zijn. God leert ons met het voorbeeld van het manna meer over dit gebed. We lezen dat in Exodus 16 en Numeri 11. De Israëlieten hoefden alleen maar elke dag uit de tent te lopen om het broodachtige spul dat op korianderzaad leek, naar honingkoek smaakte en de kleur van balsemhars had op te rapen en er brood van te bakken. Niks geen zweet, maar ook geen variatie. En o wee als ze meer namen dan voor één dag. De HEER heeft bepaald dat ieder ervan kan verzamelen wat hij nodig heeft. Iedereen mocht er één omer¹ van nemen voor elke persoon die bij hem in de tent woont. De een verzamelde veel, de ander weinig. Toen ze het namaten, hadden zij die veel verzameld hadden niet meer dan een omer, en zij die weinig verzameld hadden niet minder, terwijl toch iedereen zo veel had genomen als hij nodig had. God gaf zijn volk brood uit de hemel. Zo maakte hij hen duidelijk dat een mens niet leeft van brood alleen, maar van alles wat de mond van de HEER voortbrengt. En God deed dit alles om zijn macht te laten voelen en het volk op de proef te stellen, zodat hij het later zou kunnen zegenen (Deut. 8). Ook maakt Hij ons duidelijk ons geen zorgen voor de dag van morgen te maken, niet inhalig te zijn en alleen te vragen wat je nodig hebt voor onderweg. God zorgt dat iedereen even veel en genoeg heeft! Er moest een kruik manna bewaard worden op de plek waar de Heer vereerd werd om als les te dienen voor de toekomstige generaties. Dus ook voor ons.

Zegen

God geeft daarna zijn zegen in het beloofde land, als de bestemming bereikt is. Hij zorgt naast brood voor extra voedsel. Voldoende om elk zevende jaar het land braak te laten liggen (zodat de natuur en de werkdieren rust hadden), voldoende om de randen te laten staan voor de armen en vluchtelingen en voldoende om tien procent aan God c.q. de behoeftige Leviet te geven.

Hoe vragen wij God om eten? Of danken we alleen als ons bord al vol ligt? Bidden we om die lekkere vette hamburger op ons broodje? Bidden we om inkomen, zodat we veel weg kunnen geven aan God en de behoeftige naaste? Weten we ons zo van God afhankelijk als de Israëlieten in de woestijn? Durven we een jaar rust te nemen, erop vertrouwend dat God in alles zal voorzien? Wat zegt biddag ons nog als onze supermarkten uitpuilen?

De Oostenrijke film over dit thema *‘Our daily bread’* heeft veel tongen losgemaakt.² De film laat op een schrijnende en steriele wijze zien hoe wij als westerse consument vervreemd zijn geraakt van onze voedselproductie en van de natuur. Een manier van met de schepping omgaan, die dieronterend, mensonterend en Schepperonterend is. Dit is het gevolg van je vertrouwen op *‘enig schepsel’* stellen (HC Zondag 50). Te erg voor woorden.

Verborgen

¹ Ongeveer 3,64 liter droog graan; 1 Omer = 1/10 Efa. Volgens de FAO is momenteel per wereldbewoner ruim 900g graan per dag beschikbaar. Dat komt alleen niet uit de lucht vallen.

² www.ourdailybread.at.

Niet voor niets valt biddag in de vastentijd. Tijd voor bezinning en tijd om ons te richten op de enige Oorsprong van al het goede en op het offer van Christus, het brood dat wij breken. Tijd misschien ook om al de ons toegeëigende luxe even te laten staan.

In de brief aan Pergamum in Openbaring 2 doet God een oproep tot bekering van de praktijk van de Nikolaiëten, die het niet zo nauw namen met vlees en wellust. Hij doet een belofte van het verborgen brood uit de hemel: *“Breek toch met het leven dat u nu leidt, anders kom ik binnenkort naar u toe en zal ik hen met het zwaard uit mijn mond bestrijden. Wie oren heeft, moet horen wat de Geest tegen de gemeenten zegt. Wie overwint zal ik van het verborgen manna geven, en ook een wit steentje waarop een nieuwe naam staat die niemand kent, behalve degene die het ontvangt”* (Op. 2:17). Ik verlang naar dat manna.

Hoofdstuk 2: Vasten

In hoofdstuk 1 spraken we van dagelijks brood en tevredenheid. Nu willen we stilstaan bij het vasten. Vasten is niet gebruikelijk onder protestanten. Langzaam zien we de belangstelling hiervoor weer groeien. Kinderen doen mee aan Zip Your Lip³ en volwassenen versoberen in de 40-dagen-tijd.⁴ Vasten is een belangrijke vorm van verootmoediging, vooral in het Oude Testament. Het wordt vaak op een lijn genoemd met bidden.

Drie voorbeelden

In de Bijbel zien we drie grote voorbeelden van vasten: Mozes, Elia en Jezus. Alle drie vastten ze 40 dagen in de woestijn, voordat ze hun speciale taak van God uit gingen voeren. Voordat ze God hoogstpersoonlijk ontmoeten. Exodus 34:28: *“Veertig dagen en veertig nachten bleef Mozes daar bij de HEER, zonder te eten of te drinken. En hij schreef de tekst van het verbond, de tien geboden, op de platen.”*

1 Koningen 19:8: *“Elia stond op, en toen hij had gegeten en gedronken liep hij, gesterkt door dit voedsel, veertig dagen en veertig nachten door de woestijn, tot hij bij de Horeb kwam, de berg van God.”*

Lucas 4:1,2: *“Vervuld van de heilige Geest trok Jezus weg van de Jordaan, en geleid door de Geest zwierf hij veertig dagen rond in de woestijn, waar hij door de duivel op de proef werd gesteld. Al die tijd at hij niets, en toen de veertig dagen verstreken waren, had hij grote honger.”*

Met het hart

In de wet van Mozes stonden allemaal regels over vasten, waar later nog het Poerimfeest aan werd toegevoegd. Deze wet is door Jezus vervuld, dus dit geldt niet meer voor ons. Daarmee is het vasten echter niet afgeschaft. God wil echter geen vasten als regeltje of als uiterlijk vertoon. God vraagt een vasten met het hart, een echte verootmoediging. Een manier om je afhankelijkheid van God te ervaren. Om Hem het kompas van je leven te laten zijn. Jesaja 58:6-7 maakt duidelijk wat er dan wel onder vasten verstaan moet worden:

*Zou dat het vasten zijn dat ik verkies?
Is dat een dag van onthouding:
dat iemand het hoofd buigt als een riet
en zich met een rouwkleed neerlegt in het stof?*

*Noemen jullie dat soms vasten,
is dat een dag die de HEER behaagt?
Is dit niet het vasten dat ik verkies:
misdadige ketenen losmaken,
de banden van het juk ontbinden,
de verdrukten bevrijden,
en ieder juk breken?*

*Is het niet: je brood delen met de hongerige,
onderdak bieden aan armen zonder huis,
iemand kleden die naakt rondloopt,
je bekommeren om je medemensen?*

Vasten is dus meer een levenshouding waarmee je God behaagt of een terugkeer tot God wanneer je afgedwaald bent. Jezus behandelt het vasten ook in de Bergrede. Tussen het gebed en omgaan met geld en de mammon. Hij sluit naadloos aan bij de richting die Jesaja wijst. Ook Hij benadrukt dat het niet om uiterlijk gaat, maar om contact met de Vader: *“Wanneer jullie vasten, zet dan niet zo’n somber gezicht als de huichelaars, want zij doen dat om iedereen te laten zien dat ze aan het vasten zijn. Ik verzeker jullie: zij hebben hun loon al ontvangen. Maar als*

³ Zip Your Lip was een sponsoractie van World Vision, waarbij jongeren 24 uur niet eten (www.worldvision.nl).

⁴ Zie bijvoorbeeld Jos Douma, *Op weg naar Pasen, Jezus ontdekken in de 40dagentijd*, Kok Kampen, 2005. Een boekje ter ondersteuning van een gemeenteproject.

jullie vasten, was dan je gezicht en wrijf je hoofd in met olie, zodat niemand ziet dat je aan het vasten bent, alleen je Vader, die in het verborgene is. En jullie Vader, die in het verborgene ziet, zal je ervoor belonen” (Mat. 6).

Hand in hand

De discipelen hadden niet de gewoonte te vasten. De leerlingen van Johannes en de Farizeeën hadden wel de gewoonte regelmatig te vasten. In Marcus 2 lezen we dat er mensen naar Jezus toe kwamen, die hem vroegen: *“Waarom vasten de leerlingen van Johannes en de leerlingen van de Farizeeën wel, maar uw leerlingen niet?”* Jezus antwoordde: *“Bruiloftsgasten kunnen toch niet vasten zolang de bruidegom bij hen is? Nee, zolang ze de bruidegom bij zich hebben, kunnen ze niet vasten. Maar er komt een dag dat de bruidegom bij hen wordt weggehaald, en dan is het hun tijd om te vasten.”* Dat is dus indirect een oproep van Jezus aan ons om wel te vasten in de tijd tussen zijn Hemelvaart en Wederkomst. In de periode dat we nog onderweg zijn.

In Handelingen 13 zien we dat in het Nieuwe Testament, althans in Antiochië het vasten ook ingang vond in de gemeente: *“Op een dag, toen ze aan het vasten waren en een gebedsdienst hielden voor de Heer, zei de heilige Geest tegen hen: ‘Stel mij Barnabas en Saulus ter beschikking voor de taak die ik hun heb toebedeeld.’ Nadat ze gevast en gebeden hadden, legden ze hun de handen op en lieten hen vertrekken.”* Ook hier gaan vasten, bidden en de werking van de Heilige Geest hand in hand als voorbereiding op een speciale taak. Met vasten kunnen we dicht tot de Vader naderen en ons ter beschikking stellen voor de taak die Hij ons heeft toebedeeld.

Hoofdstuk 3: Dankzegging voor brood

We hebben eerder stilgestaan bij de viering van het avondmaal, Goede Vrijdag en het Paasfeest. Paulus memoreert Goede Vrijdag in 1 Korintiërs 11: *“In de nacht waarin de Heer Jezus werd uitgeleverd nam hij een brood, sprak het dankgebed uit en brak het brood.”* In Matteüs 26 staat het zo: *“Toen ze verder aten nam Jezus een brood, sprak het zegengebed uit, brak het brood en gaf de leerlingen ervan met de woorden: ‘Neem, eet, dit is mijn lichaam.’”*

In veel landen is brood het basisvoedsel en staat het bijna synoniem met leven. Het is ons doodgewone leven. In het avondmaal krijgt het iets sacraals, iets heiligs. Zeker wanneer Jezus het vergelijkt met zijn eigen gebroken lichaam. Toch is het gewoon witbrood van de bakker. Over dat dubbele en de plaats van eten in de Bijbel gaat dit hoofdstuk.⁵

Dankgebed

Jezus dankt en deelt. Hij geeft ons het voorbeeld als het gaat om de dankzegging. Hij leert ons dat het brood dat we eten uit Gods hand komt. Hij voedt onze hongerige en dorstige zielen en ons lichaam. Het dankgebed is tegelijk een zegengebed. Met het breken en het uitspreiden van zijn handen zegent Hij het brood en zegent Hij ons lichaam. Jezus was gewoon bij het eten dat gebed uit te spreken. Hij leert het ook zijn discipelen in het Onze Vader, met de woorden *“Geef ons heden ons dagelijks brood.”* Wij mogen het van hem verwachten.

Jezus spreekt ook het dankgebed uit bij de wonderbare spijziging (Mat. 15): *“Toen nam hij de zeven broden en de vissen, sprak het dankgebed uit, brak de broden en deelde ze uit aan de leerlingen, en de leerlingen gaven ze aan de mensen. Iedereen at en werd verzadigd.”* Een speciaal wonder, maar ook een symbool van hoe God voor zijn kinderen zorgt: eerst danken, dan delen en zo verzadigd raken. Hij zorgt altijd voor proviand voor onderweg.

Psalm 127 leerde het ons al dat God in alles zal voorzien: *“Vergeefs is het dat je vroeg opstaat, je laat te ruste legt, je aftobt voor wat brood (‘brood der smarten’, oude vertaling) – hij geeft het zijn lieveling in de slaap.”* Dat brood der smarten doet me denken aan een oud gebed voor het eten, met een waardevolle inhoud:

“O Vader, die al het leven voedt
kroon onze tafel met uw zegen
en spijs en drink ons met het goed
van uw milde hand verkregen
leer ons voor overdaad ons wachten
leer ons gedragen zoals het behoort
doe ons het Hemelse betrachten
en sterk onze zielen door uw Woord”

En er is nog zo'n mooi oud, in onbruik geraakt, gereformeerd gebed:

“O Heer, we danken u van harte
voor nooddrift en voor overvloed
daar menig mens eet brood der smarten
hebt Gij ons mild en wel gevoed
doch geef dat onze ziel
niet aan dit vergankelijk leven kleef
maar alles doet wat u gebiedt
en eindelijk eeuwig bij U leef”

Paas- en Pinksterbrood voor reizigers

Met het Paasfeest werd altijd ongezuurd brood gegeten in combinatie met bittere kruiden. Een gedenken dat de Heer het volk gespaard had tijdens de woestijnreis en verlost van de slavernij in Egypte. Het moest in grote

⁵ Ik ben van beroep voedingskundige (WUR) bij het Voedingscentrum en werkte lang als vakjournalist, vandaar deze uitgebreide aandacht voor de symboliek van voedsel in de Bijbel.

haast gegeten worden, staande en klaar om direct te vertrekken. Dit doet sterk denken aan de gelijkenis van de wijze maagden, die ook klaar stonden om de bruidegom te verwelkomen en direct met hem mee te gaan. In Exodus 12 benoemt God het speciaal: *“Dit is een maaltijd ter ere van de Heere.”* En zou niet elke maaltijd ter ere van Hem moeten zijn? Het ongezuurde brood werd ook wel ‘brood der smarten’ genoemd. Een rein brood, dat geen tijd had gehad om te rijzen. Aan de andere kant het brood van de armen. In de hele week voor Pasen moesten de Israëlieten dit eten. ‘Brood der smarten’ in de lijdenstijd.

Uitgedeeld door de ‘Man der smarten’. En na zijn opstanding deelt Hij het brood met de Emmaüsgangers en met zijn leerlingen aan het meer. De Koning kroont onze tafel met zijn zegen.

Aan het eind van het Paasfeest begon de oogst. De eerstelingen, de eerste schoof van de gersteoogst werd aan God aangeboden. Vijftig dagen later op het Wekenfeest (Pinksteren) was het de laatste dag van de graanoogst. Deuteronomium 16: *“Zeven weken moet u aftellen: zeven weken nadat de eerste sikkel in het koren is gezet moet u voor de HEER, uw God, het Wekenfeest vieren, zo uitbundig als uw vrijwillige gaven het toelaten, naar de mate waarin de HEER, uw God, u zegent. Ten overstaan van hem moet u dan feestvieren, samen met uw zonen en dochters, uw slaven, uw slavinnen, de Levieten die bij u in de stad wonen, en de vreemdelingen, de weduwen en de wezen. Doe dat op de plaats die de HEER, uw God, zal kiezen om er zijn naam te laten wonen. Bedenk dat u zelf in Egypte slaaf bent geweest.”*

De priester offerde twee broden, gebakken van de nieuwe oogst. Hoe meer God gezegend had, hoe uitbundiger het feest. Het van God gekregene werd hem weer teruggegeven. En het werd gedeeld met slaven, vreemdelingen en weduwen. Degenen die geen eigen land hadden, maar wel op Gods wonderbaarlijke manier gespijzigd werden. Zo konden ze God zelfs danken voor ‘nooddrift’ (armoede, behoefte). Brood stond op dat feest gelijk aan ‘het goed uit Gods milde hand gekregen’. Zo hadden Pasen en Pinksteren een geestelijke en aardse dimensie, die elkaar raakten in het brood. En vanuit dat bewustzijn leert God ons niet aan dit vergankelijk leven te kleven (verslaafd te zijn aan overvloed) en voor overdaad ons te wachten.

Hoofdstuk 4: Een goed begin

We kennen allemaal het scheppingsverhaal. Zodra God het droge (de aarde) geschapen had op de derde dag, bracht God het land tot zijn bestemming. God zei: *“Overal op aarde moet jong groen ontkiemen: zaadvormende planten en allerlei bomen die vruchten dragen met zaad erin.”* En zo gebeurde het. Op de derde dag wordt het voedsel geschapen. Op de zesde dag schiep God de mens als zijn evenbeeld. Na de zegen en de levensopdracht geeft God de mens te eten. *“Hierbij geef ik jullie alle zaaddragende planten en alle vruchtbomen op de aarde; dat zal jullie voedsel zijn. Aan de dieren die in het wild leven, aan de vogels van de hemel en aan de levende wezens die op de aarde rondkruipen, geef ik de groene planten tot voedsel.”* En zo gebeurde het. God keek naar alles wat hij had gemaakt en zag dat het zeer goed was (Gen. 1:29-31).

Verbonden met de planten

God maakt de mens zo dat hij moet eten. Hij had ook schepselen kunnen maken die niet hoeven te eten. Zoals de engelen bijvoorbeeld. Zij kunnen wel eten (denk aan de Engelen te gast bij Abraham en de Engel en het offer van Gideon), maar hoeven niet te eten. De mens moet wel eten. Hij is verbonden met de rest van de schepping. Hij is daar afhankelijk van. Dagelijks is er weer het besef van afhankelijkheid van God.

In Genesis is God de schenker van het voedsel aan de mens. Het komt uit zijn hand. Het voedsel dat Hij op de derde dag geschapen heeft. Maar, en dat beseffen we vaak niet, God geeft een specifiek dieet. Duidelijk omschrijft vers 29 wat ons als voedsel mag dienen:

1. alle zaaddragende planten/ zaadvormende planten
2. alle vruchtbomen/ bomen die vrucht dragen met zaad erin.

Het gaat dus vooral om granen, zaden, noten, peulvruchten, vruchtgroenten en fruit. Zo is bekend dat tarwe als voornaamste basisvoeding al tienduizend jaar gebruikt wordt in het Midden Oosten.

In andere werelddelen is dat maïs of rijst. Voor iedere bodemsoort en klimaat heeft God granen gegeven: gierst, gerst, boekweit, rogge, rijst, spelt, teff, haver, et cetera.

Dit in onderscheid tot wat de dieren te eten krijgen. De wilde dieren, vogels en kruipende dieren krijgen de groene planten tot voedsel. Denk bijvoorbeeld aan gras, dat helemaal niet geschikt is als voedsel voor mensen.

Vegetarisch

Het meest opvallende is dat de mens dus geschapen wordt als veganistisch (niets etend van dierlijke oorsprong, of in ieder geval vegetarisch). Ook de dieren eten elkaar niet. Voor de zondeval was er geen dood en vielen dieren niet ten prooi aan moord. Dit is geen opdracht voor de eeuwigheid, want in Genesis 9:3 geeft God Noach de regel dat ook vlees gegeten mag worden: *“Alles wat leeft en beweegt zal jullie tot voedsel dienen; dit alles geef ik je, zoals ik je ook de planten heb gegeven. Maar vlees waarin nog leven is, waar nog bloed in zit, mag je niet eten.”* Je zou Jesaja 11 en 66 zo kunnen duiden dat dit op de nieuwe aarde weer teruggedraaid zal worden: leeuw, wolf en panter eten weer stro en gras (Op vlees eten kom ik later terug).

Een aangelegde boomgaard

In de tijd dat God de aarde maakte, was er nog geen enkele plant opgeschoten. God geeft in Genesis 2:5 wat er nodig is om planten te laten groeien:

1. regen; de Heer had het nog niet laten regenen op de aarde
2. de mens; er waren nog geen mensen om het land te bewerken.

Blijkbaar schiep God de planten zo dat de mens nodig is om het te laten groeien. Cultuurgewas noemen we dat. Het graan moet gezaaid worden en de wijngaarden geplant. Vruchtbomen hebben meerdere jaren nodig om tot het dragen van vruchten te komen. Daarom legt God zelf een tuin aan. Een tuin is altijd aangelegd, een stuk cultuurgrond. Hij liet uit de aarde allerlei bomen opschieten die er aantrekkelijk uitzagen, met heerlijke vruchten. In het midden van de tuin stonden de levensboom en de boom van de kennis van goed en kwaad. God, de HEER, bracht de mens dus in de tuin van Eden, om die te bewerken en erover te waken. Zo vormt het menu van de mens een samenspel tussen gave van God, regen en bewerking door de mens.

Dat is nog steeds de basis van ons brood. En wetenschappelijke inzichten geven steeds hetzelfde antwoord: kies voornamelijk plantaardig voedsel: volkoren granen en brood, peulvruchten, groeten en fruit.⁶ Dat is gezond. God zag dat het zeer goed was.

⁶ Populair samengevat als 'Echt eten, niet te veel, vooral planten' door Michael Pollan, *Een pleidooi voor echt eten*, Penquin Press, 2008

Hoofdstuk 5: De grote verleiding

In hoofdstuk 4 hebben we gekeken naar het menu dat God zijn kinderen voorschotelt. Zaadragend gewas en vruchtdragende bomen. In Genesis 2:16-17 zien we echter daar ook al een uitzondering op: *“God, de HEER, bracht de mens dus in de tuin van Eden, om die te bewerken en erover te waken. Hij hield hem het volgende voor: “Van alle bomen in de tuin mag je eten, maar niet van de boom van de kennis van goed en kwaad; wanneer je daarvan eet, zul je onherroepelijk sterven.”*

Het eerste taboe

God geeft de mens verantwoordelijkheid door hem een regel, een wet, te geven om hem aan te houden. Een regel die meteen gekoppeld is aan zijn dagelijkse behoefte aan voedsel. Dan komt de sluwe slang, die vraagt: *“Is het waar dat God gezegd heeft dat jullie van geen enkele boom in de tuin mogen eten?”* De slang verdraait Gods gebod. Ook Eva geeft in het antwoord al een eigen interpretatie: In de beleving van de mens hield het gebod hen zo bezig dat zij de boom als middelpunt van de tuin zagen. Hun gerichtheid op God was al afgedwaald door Hem niet als middelpunt en bestemming te zien. Verder zegt Eva dat ze zelfs niet de vruchten aan mogen raken, waarmee de vrucht van de boom het eerste taboe is geworden.

Eva voelt zich niet in de eerste plaats aangetrokken door de wens om meer kennis van goed en kwaad te hebben, of zelfs niet om aan God gelijk te zijn. Haar ogen verleidden haar. Genesis 3:6: *“De vrouw keek naar de boom. Zijn vruchten zagen er heerlijk uit, ze waren een lust voor het oog.”* Haar lusten werden opgewekt om zich te verzadigen met de vruchten. Pas in tweede instantie vond ze het ook aanlokkelijk dat de boom haar wijsheid zou schenken. Ze plukt niet één vrucht (velen spreken over een appel, maar dat wordt er niet bij verteld), maar meerdere en deelt met Adam. Dan verandert er iets en merken ze dat ze naakt zijn. God verwijderd hen uit de tuin, zodat ze inderdaad van alle bomen niet meer mogen eten en zeker niet van de levensboom, want als ze die vruchten zouden eten, zouden ze eeuwig leven.

Verleiding

Wanneer iets verboden is heeft het ook op ons een onweerstaanbare aantrekkingskracht. Waarmee zouden de moderne Eva en Adam te verleiden zijn? Een lekkere punt appeltaart als je op dieet bent? Een broodje hamburger als je net een balansdag hebt?

In 2007 bereikten we het gedenkwaardige punt dat er evenveel mensen met overgewicht zijn op deze aarde als mensen die ondervoed zijn. Voor kinderen van deze tijd is de gele M langs de snelweg een bekender symbool dan het kruis van Christus. Professor Louise Fresco beschrijft in haar boek ‘Nieuwe Spijswetten’⁷ dat we in onze huidige tijd een groot probleem hebben, doordat er geen grenzen zijn aan ons overmatig consumeren. *“Voedsel lijkt symbool van alles wat er mis is in deze wereld, met de verhouding tussen staten en bevolkingsgroepen, tussen arm en rijk, met de wetenschap, met onze plaats tussen de andere soorten op deze planeet, en met onszelf. Sinds Eva weten we dat voedsel alles te maken heeft met voorstellingen van goed en kwaad, schuld en verantwoordelijkheid. En met verleiding! De moderne mens, nauwelijks de voedselschaarste ontgroeid, heeft grote moeite zijn consumptie te beperken en blijft dóóreten. Voedsel combineert dan ook bij uitstek het duale karakter van genieten en schuld. Door zijn uitgekende combinatie van kleur- en smaakstoffen en textuur, en door de associatie met zondig genieten, is de Big Mac Hamburger voor iedereen onweerstaanbaar.”* Net als de vrucht voor Eva. Er ontbreken grenzen, zoals voor Eva in het paradijs en voor de Joden in het Oude Testament, en iemand als Fresco pleit voor moderne spijswetten; een samenhangend stelsel van gedragsregels voor individuen, overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties om voedsel weer centraal te stellen in een duurzame, rechtvaardige wereld.

Oud geluid

Nu kun je denken dat Fresco de boodschap van Genesis wel erg aards maakt en ontdoet van de heilshistorische dimensie. Gelukkig klinken er ook oudere geluiden van de profeten, met een diepere boodschap. Zoals Amos, die tekeer gaat tegen de zorgelozen in Sion, de argelozen op de berg van Samaria en de leiders van dit uitverkoren volk (Amos 6): *“Wee jullie... Jullie liggen maar op je ivoren bedden, hangen op je divans, eten lammeren uit de*

⁷ Louise O. Fresco, *Nieuwe Spijswetten*, Bert Bakker, 2006

kudde en kalveren uit de stal. Uit grote schalen drinken jullie wijn, en met de beste olie wrijven jullie je in, maar jullie lijden er niet onder dat Jozefs volk ten onder gaat. Daarom gaan jullie nu als eersten in ballingschap; het gefeest en geluier is voorbij."

Als de remmen er eenmaal af zijn gaat het van kwaad tot erger (Amos 8): *"Jullie zeggen: 'Wanneer is de dag van de nieuwemaan voorbij, zodat we weer koren kunnen verkopen? Wanneer de sabbat, zodat we weer graan kunnen verhandelen?' Jullie maken de efa kleiner, jullie maken de sjekel zwaarder en jullie knoeien met de weegschaal. Jullie kopen de zwakken voor een handvol zilver, de armen voor een paar sandalen, en jullie zeggen: 'Ook het kaf verkopen we als graan!'"* Door de verleiding van het lekkere vlees, de wijn, het geluier en de feesten, wordt het vanzelf ook minder nauw genomen met andere geboden. De sabbat wordt niet meer gehouden om te kunnen handelen, het recht wordt verkracht door met maten en gewichten te sjoemelen, zodat de armen benadeeld worden. *"Jullie vertrappen de zwakken en eisen een deel van hun graan op."* Is het niet precies hetzelfde wat er nu dreigt te gebeuren met de stijgende graanprijzen en tekorten op de wereldmarkt?

Die verleiding van Eva is gebleven. We willen ons voedsel toe-eigenen waar we geen recht op hebben als we naar Gods geboden kijken. Voedsel waar God grenzen aan gesteld heeft. Net als de tuin niet van Adam en Eva was, is nu het land niet van ons, maar van God. Hij zorgt dat er genoeg voedsel voor iedereen is. Alleen kunnen we in het Westen de verleiding niet weerstaan om onszelf meer toe te bedelen dan Gods kinderen in Afrika.

Waarschuwing

En God is daar niet blij mee. Want bezit, geld (mammon) en eten kunnen afgoden worden en in plaats van God komen. God waarschuwt ons daarvoor zoals Hij Jojakim door Jeremia (Jer. 22) liet doen: *"Je vader had aan niets gebrek. Recht en gerechtigheid handhaafde hij – en hij leefde in voorspoed. Hij beschermde het recht van armen en behoeftigen – en hij leefde in voorspoed. Is dat niet: mij kennen? – spreekt de HEER. Maar jouw ogen en jouw hart zijn slechts op eigen voordeel gericht, op onschuldig bloed vergieten, op afpersen en uitbuiten."* Waar zijn jouw ogen en hart op gericht?

En in de tijd van het Nieuwe Testament houdt Jezus' broer Jakobus (Jak. 5) ons een spiegel voor onze huidige kapitalistische maatschappij voor: *"En nu iets voor u, rijken! ... U hebt uw schatkamers gevuld, hoewel de tijd ten einde loopt. Hoor de klacht van het loon dat u de arbeiders die uw velden maaiden hebt onthouden. Het geroep van de maaiers is tot de Heer van de hemelse machten doorgedrongen. U hebt op aarde in weelde gebaad en losbandig geleefd, u hebt uzelf vetgemest voor de slachttijd. U hebt de rechtvaardige veroordeeld en vermoord, en hij heeft zich niet tegen u verzet."*

Het is als een weegschaal tussen goed en kwaad, verleiding en levensboom. Het recht van de behoeftige versus eigen voordeel. Jezelf vet mesten en de rechtvaardige veroordelen. Overgewicht en ondervoeding. Dat geeft een nieuwe dimensie aan ons gebed: leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze. Waarom bad Eva dat niet toen de slang kwam?

We mogen God danken voor ons dagelijks brood, maar bidden om verleidingen te kunnen weerstaan en niet mee te doen aan overconsumptie.

Hoofdstuk 6: Rein en onrein

Na de breuk in Genesis zoekt God weer verzoening. Verzoening die uiteindelijk definitief wordt met het offer van Christus, maar verzoening die ook al reëel wordt in het verbond met het volk in de woestijn. Via reinigings- en brandoffers konden de priesters voor zichzelf en het volk verzoening bewerken. *“Dit is wat de HEER u opgedragen heeft om te doen opdat zijn majesteit aan u zal verschijnen,”* zegt Mozes in Leviticus 9 en 10: *“Door degenen die in mijn nabijheid verkeren, toon ik mijn heiligheid. Het hele volk maak ik getuige van mijn majesteit.”*

Mozes geeft Aäron en zijn zonen een speciale opdracht (Lev. 10:10-11): *“Jullie moeten onderscheid kunnen maken tussen wat heilig is en wat niet, tussen wat rein is en wat onrein, en de Israëlieten uitleg geven over alle bepalingen die de HEER bij monde van Mozes aan hen bekendgemaakt heeft.”* Net als Adam en Eva kregen ze onderscheidend vermogen tussen goed en kwaad, rein en onrein, heilig en niet heilig. Heilig betekende hier dicht bij God. Dus ook afgezonderd van het kwaad en verkeerde invloeden. Het volk moet afgezonderd zijn tijdens de woestijnreis. Apart gezet voor de dienst aan God. Net als Adam en Eva kreeg het volk grenspalen mee waarover ze niet mochten gaan. God zet de bakens voor een rein en heilig leven. Een vangrail langs de weg!

Dat benadrukt Hij bij de wetgeving op de Sinai (Ex. 19:5,6) *“Als je mijn woorden ter harte neemt en je aan het verbond met mij houdt, zul je een kostbaar bezit voor mij zijn, kostbaarder dan alle andere volken – want de hele aarde behoort mij toe. Een koninkrijk van priesters zul je zijn, een heilig volk.”* Hij stelt veilige grenzen. Allereerst voor de offerdienst, daarna voor het dagelijkse eten.

Onreine dieren

Het rein en onrein benoemen van voedsel betreft met name vlees. Bloed mocht niet gegeten worden, want dat was leven, de ziel van het dier (Genesis 9:4), evenals het vet niet, dat voor de Heer was.

Verder krijgt het volk een lijst met dieren die rein en onrein zijn, allereerst in Leviticus 11. Later wordt de lijst uitgebreid in Deuteronomium 14, met elf dieren die in de woestijn voorkomen en die de Israëlieten onderweg hebben leren kennen. Ook het aanraken van kadavers van onreine dieren maakte de mensen onrein.

Overigens is de indeling in rein en onrein niet gekomen met de wetgeving van Mozes, maar die was er al bij Noach, en mogelijk veel eerder. In Genesis 7 zien we dat Noach in opdracht van God van alle onreine dieren een paartje in de ark verzamelt en van de reine dieren zeven paartjes.⁸ Deze wet blijft voor altijd van kracht. *“Mijn bepalingen en regels schenken leven aan wie ze volgt, houd ze dus in ere.”* (Lev. 18:5).

Gezond en wijs

Vaak is gezocht naar verklaringen voor het feit waarom bepaalde dieren onrein waren en dus niet gegeten mochten worden. Een aantal verklaringen geven we weer.⁹

Een voor de hand liggende is het verbod op het eten van aaseters. Deze kwamen in aanraking met dode dieren en daardoor met allerlei ziektekiemen. De beveiliging gaat nog verder: ook dieren, zoals varkens, die zelf vlees eten worden uitgesloten. Het is mogelijk dat zij parasieten doorgeven, die ook schadelijk voor de mens zijn. Bovendien werden ook de kruipende dieren verboden, zoals ratten en muizen. Die houden zich net als varkens op, op plaatsen waar vuil verzameld is. Eenzelfde redenering geldt voor schaal- en schelpdieren, die wel de stofzuigers van de zeebodem genoemd worden, en zorgen voor een filtering van alle soorten vuil uit het zeewater, evenals dieren die hoog in de voedselketen zitten, zoals zeearenden, beren, krokodillen en walvissen, waarbij vuile stoffen uit het milieu zich ophopen.¹⁰ Deze dieren komen uit het terrein van dood en bederf. Een terrein waar God ons ver van wil houden.

⁸ Voedsel voor Noach en zijn gezin voor onderweg en offerdieren voor bij de aankomst.

⁹ o.a. uit dr. Gordon S. Tessler, *Het Genesis dieet*, Johannes multimedia, 2001.

Sommigen zeggen ook dat varkensvlees ongezonder zou zijn dan rundvlees. Daarvoor is echter geen wetenschappelijk bewijs, afgezien van een verschil in vetgehalte.

¹⁰ Theo Coborn, Dianna Dumanoski, John Peterson Meyers, *Our Stolen Future*, Plume Books, 1997

Petrus' visioen

Nu wordt vaak met beroep op het visioen van Petrus in Handeling 10 gezegd dat de spijswetten voor ons niet gelden. De stem uit de hemel zegt immers: *“Ga je gang, Petrus, slacht en eet.”* Maar Petrus antwoordde: *“Nee, Heer, in geen geval, want ik heb nog nooit iets gegeten dat verwerpelijk of onrein is.”* Tot drie keer toe weigert hij te eten en het kleed met onreine dieren verdwijnt onaangeroerd de hemel weer in!

Petrus vroeg zich verbijsterd af wat de betekenis kon zijn van het visioen dat hij had gezien. De Geest maakt hem duidelijk dat hij mee mag gaan in het huis van een onreine heiden. Dat voor God de grens tussen Joden en Romeinen verdwijnt, zodat het heil ook voor hen is.

Het is vergelijkbaar met het punt van de besnijdenis, zoals aangetipt in de brief aan de Romeinen en aan de Galaten. Het bleef toegestaan dat Joden zich lieten besnijden, maar het was geen verplichting. Zo is het ook met het houden van spijswetten. Vergelijkbaar is ook de kwestie rond het eten van offervlees in 1 Kor. 8: *“Als ik dus door vlees te eten mijn broeder of zuster ten val breng, wil ik het nooit ofte nimmer meer eten; dan breng ik hen niet ten val.”* Paulus omschrijft het in Romeinen 14 als volgt: *“Breek het werk van God niet af omwille van wat u eet. Weliswaar is alle voedsel rein, maar het is verkeerd om iets te eten dat iemand aanstoet geeft. Vlees, wijn of iets anders waaraan uw broeder of zuster aanstoet neemt, kunt u beter laten staan. Uw overtuiging is een aangelegenheid tussen u en God.”* Dus prima als mensen uit overtuiging de spijswetten houden (zoals de Zevendedagsadventisten¹¹), maar houdt rekening met elkaar en leg het elkaar niet op.

Een rein hart

Jezus heeft het ook over reinheid in Marcus 7 in een discussie die gaat over het stellen van de traditie boven de wet. *“Niets dat van buitenaf in de mens komt kan hem onrein maken, het zijn de dingen die uit de mens naar buiten komen die hem onrein maken.”* Hij legt het zijn leerlingen nog eens uit: *“Zien jullie dan niet in dat niets dat van buitenaf in de mens komt, hem onrein kan maken omdat het niet in zijn hart, maar in zijn maag komt en in de beerput weer verdwijnt?”* Zo verklaarde hij alle spijzen rein. Hij zei: *“Wat uit de mens komt, dat maakt hem onrein. Want van binnenuit, uit het hart van de mensen, komen slechte gedachten, ontucht, diefstal, moord, overspel, hebzucht, kwaadaardigheid, bedrog, losbandigheid, afgunst, laster, hoogmoed, dwaasheid; al deze slechte dingen komen van binnenuit, en die maken de mens onrein.”* We moeten ons niet verliezen in uiterlijke regels over wat je wel en niet mag eten. Het gaat erom dat je dood en bederf buiten je lichaam en je geest houdt. Het gaat erom heilig voor God te leven met een rein hart.

Ook Paulus voegt in zijn opdracht aan Timoteüs (1:50) een geestelijke dimensie aan de wet toe: *“Het doel van je opdracht is de liefde die voortkomt uit een rein hart, een zuiver geweten en een oprecht geloof.”* Paulus concretiseert dit met de woorden: *“Wij ... weten dat de wet goed is als hij op de juiste wijze gebruikt wordt. We weten ook dat de wet er is voor goddelozen en zondaars, die alles wat heilig is verachten en ontwijden.”*

Johannes (1 Joh. 1) trekt de reinheid door naar een Nieuwtestamentische vertaling in de vorm van heilig en rein zijn voor Jezus: *“Geliefde broeders en zusters, wij zijn nu al kinderen van God. Wat we zullen zijn is nog niet geopenbaard, maar we weten dat we aan hem gelijk zullen zijn wanneer hij zal verschijnen, want dan zien we hem zoals hij is. Ieder die dit vol vertrouwen van hem verwacht maakt zich rein, zoals ook Jezus rein is.”*

¹¹ Zie over het gezondheidseffect hiervan o.a. *The Adventists Health Studies*. Loma Linda University, 2008

Hoofdstuk 7: Respect voor dieren

Sinds de oorlog is onze vleesconsumptie verviervoudigd. Dit was alleen mogelijk door dieren grootschalig en goedkoop te houden. Dieren zijn productie-eenheden geworden. Van een vleeskuiken, dat in 39 dagen van 0 tot 2,5 kg groeit en dan door zijn poten zakt of zijn hart het begeeft, kan niet gezegd worden dat het een schepsel van God is, maar een creatie van mensen die eurotekens in hun ogen hebben. Wat zegt de Bijbel over omgang met dieren?

Verbond

Bij de schepping zien we dat de dieren unieke eigenschappen krijgen en dat Adam een relatie met de dieren heeft, waarbij hij ze allen een naam geeft.

Noach krijgt de opdracht alle dieren te verzamelen en ze in de ark voor verdrinking te behouden. God geeft hem de macht over de dieren (Gen. 9:2). Vervolgens sluit God een verbond met de mensen, maar ook met de dieren! *“Hierbij sluit ik een verbond met jullie en met je nakomelingen, en met alle levende wezens die bij jullie zijn: vogels, vee en wilde dieren, met alles wat uit de ark is gekomen, alle dieren op aarde. Deze belofte doe ik jullie: nooit weer zal alles wat leeft door het water van een vloed worden uitgeroeid, nooit weer zal er een zondvloed komen om de aarde te vernietigen.”* Als God zo zuinig op de dieren is geeft dat de mens geen recht om zomaar dieren te vernietigen.¹²

In Prediker 3 zien we ook dat het lot van de dieren en dat van de mensen aan elkaar verbonden is. De adem, de ziel, van zowel mens als dier keert terug naar God: *“Ik zei tegen mezelf dat God de mensen heeft bevoorrecht: ze beseffen dat ze als de dieren zijn. Niet meer dan de dieren zijn ze, want de mensen en de dieren treft hetzelfde lot. Zoals een dier sterft, zo sterft ook een mens; ze delen in dezelfde adem. Dat is hun beider lot. Wie zal ooit weten of de adem van een mens naar boven opstijgt en die van een dier afdaalt naar de aarde?”*

En Jesaja laat zien dat we de dieren terugzien als de nieuwe hemel en de nieuwe aarde komen (Jes. 65:25): *“Wolf en lam zullen samen weiden, een leeuw en een rund eten beide stro en een slang zal zich voeden met stof. Niemand doet kwaad, niemand sticht onheil op heel mijn heilige berg – zegt de HEER.”*

Omgangsregels

Die speciale plaats die God de dieren geeft komt ook tot uiting in de regels die Hij geeft over omgang met dieren. Een belangrijke regel daarbij is het vierde gebod, waarbij dieren gelijk gesteld worden aan mensen: *“Zes dagen lang kunt u werken en al uw arbeid verrichten, maar de zevende dag is een rustdag, die gewijd is aan de HEER, uw God; dan mag u niet werken. Dat geldt voor u... en voor uw vee.”* Ook de dieren verdienen rust en zijn toegewijd aan God. Niet 24-7 productie draaien. Als koeien 20 liter melk per dag, varkens een pond vlees en kippen een ei per dag moeten produceren zijn ze snel uitgeteld en aan het einde van hun Latijn en worden ze vervroegd afgeschreven.

God leert ons om met respect met de dieren om te gaan. Dat klinkt door in allerlei regels. Er staat bijvoorbeeld: *“U mag een rund bij het dorsen niet muilkorven”* (Deut. 25:4). Een rund moet de gelegenheid hebben tijdens zijn werk af en toe wat te eten van het graan dat hij aan het dorsen is. Een ander voorbeeld: *“U mag een geitenbokje niet koken in de melk van zijn moeder.”* Het is de bedoeling dat zolang de geit nog zoogt, de jongen niet opgegeten worden. Tegenwoordig worden kalfjes direct na de geboorte bij de koe weggehaald om geen binding te krijgen. Dat spreekt niet van respect.

We hebben vaak een romantisch beeld van de dierenwereld en het leven op de boerderij. Een beeld van de herder met zijn schapen. We vergelijken God graag met die Herder die opkomt voor zijn kudde en er alles voor over heeft om het zwakke schaap niet verloren te laten gaan. Maar gaat dat beeld nu nog wel op?

Aan God gewijd

We hebben al eerder besproken dat God daarmee niet zegt dat we geen vlees mogen eten. Antropologen geven wel aan dat in de oude culturen maar zeer beperkt vlees gegeten werd. Dat zien we ook in de manier waarop de Israëlieten met hun vee om moesten gaan (Deut. 15): *“Elk eerstgeboren mannelijk dier dat uw koeien, geiten en schapen werpen, moet u aan de HEER, uw God, wijden.”*

¹² Door ons Nederlandse productiesysteem sterven er jaarlijks 3 miljoen biggen, 500 duizend vleesvarkens en 60 duizend zeugen op de boerderij. Zij zijn niet meer geschikt voor consumptie en gaan naar het destructiebedrijf. (Rendac, 2009).

Zo'n eerstgeboren kalf mag u niet voor u laten werken en zo'n lam of bokje mag u niet scheren (ze mochten dus niet productief zijn). *“U moet die eerstgeboren dieren elk jaar samen met uw familie eten ten overstaan van de HEER, uw God, op de plaats die hij uitkiest. Maar als zo'n dier een gebrek heeft, als het kreupel of blind is of wat dan ook, dan mag u het niet ter ere van de HEER, uw God, slachten. In dat geval moet u het in uw eigen stad eten.”* De eerstgeboren dieren waren dus aan God gewijd en moesten zo zorgvuldig behandeld worden dat ze geen gebrek kregen.

Ook de vredeoffers, brandoffers en tienden mochten bij dat bezoek aan de tempel samen met de familie in een feestmaal opgegeten worden. De meeste dieren kregen maar eenmaal per jaar nakomelingen, dus was het aantal feesten beperkt. Over het algemeen gingen ze drie maal per jaar op de hoogtijdagen naar Jeruzalem om eens uitgebreid met vlees te eten. Na het slachten moest het dier binnen twee dagen opgegeten zijn, vanwege hygiënische redenen. Buiten de eerstgeboren dieren om mochten er wel vlees in huis gegeten worden, indien er voldoende aanwezig is: *“Maar verder mag u, naar de mate waarin de HEER, uw God, u zal zegenen, dieren slachten en vlees eten wanneer u maar wilt, overal waar u woont”* (Deut. 12:15).

Meestal werd dit echter beperkt tot bijzondere momenten. Bijvoorbeeld als God bij Abraham op bezoek komt, als Jakob zijn kinderen wil zegenen en als de verloren zoon terugkeert. Op zon- en feestdagen, dagen die aan God gewijd zijn, laat God ons feestvieren en genieten met een feestelijke maaltijd met vlees. Vlees, waarbij rekening gehouden is met het welzijn van het dier.

Hoofdstuk 8: Delen

Volgens schattingen gooien we 20 tot 30 procent van ons eten weg. Dertig procent is heel veel, want dat betekent dat we per huishouden een hoeveelheid weggooiden, waarmee je een extra persoon kan voeden. Oftewel als we daarvan zouden delen, zou er geen honger in de wereld hoeven zijn. Volgens de wereldlandbouworganisatie FAO levert de aarde voldoende voedsel om iedereen een voedzame maaltijd te geven. Desalniettemin zijn er van de ruim 6 miljard mensen momenteel meer dan 1 miljard die minder te besteden hebben dan 1 dollar per dag en kampen 850 miljoen mensen met een voedseltekort.

Gods plan

God wilde ook al aan de Israëlieten duidelijk maken dat het gaat om delen. Hij wil erkend worden als de Gever van het eten en wil daarom dat je dat geschenk deelt met mensen die het minder hebben. God wil geen 'end-of-pipe'-oplossing, door alleen wat we eventueel over hebben weg te geven. Hij wil dat we vanaf het begin van de keten, van de hele productie van eten met de ander delen.

God geeft concrete regels hoe te delen. *“Wanneer een van jullie tot armoede vervalt en zich niet kan handhaven, moet je hem bijstand verlenen, zoals je ook een vreemdeling zou helpen die bij je te gast is; je mag hem niet laten verkommeren.”* Toon ontzag voor je God door mensen niet te laten verkommeren. Wanneer je een volksgenoot iets leent, mag je hem geen rente vragen. Je mag geen winst maken als je hem voedsel geeft (Lev. 25:35, 36).

Een ander voorbeeld is de braaklegregeling van Ex. 23:10 (7-jarige maatregel): *“Zes jaar achtereenvolgende jaren mag je je land inzaaien en de oogst binnenhalen. Maar het zevende jaar moet je het land braak laten liggen en het met rust laten, dan kunnen de armen onder jullie ervan eten; wat zij nog overlaten is voor de dieren van het veld. Met je wijngaard en je olijfgaard moet je hetzelfde doen.”* Een zevende van de opbrengst van het graan, de druiven en de olijven was sowieso voor de armen.

Elk jaar moest het volk het tiende deel van de opbrengst van de akkers afdragen aan God. Daarvan mochten ze wel een feestmaal houden. Gods bedoeling daarmee is dat *“U zo leert steeds opnieuw te leven in ontzag voor de HEER, uw God.”* Daarbij geeft Hij een 3-jarige maatregel voor de armen: *“Elk derde jaar moet u het tiende deel van de opbrengst in zijn geheel afstaan en het opslaan in de stad. De Levieten, die geen grond bezitten zoals u, en de vreemdelingen, de weduwen en de wezen die bij u in de stad wonen, mogen daarvan dan nemen zo veel als ze nodig hebben.”* En je hoefde niet bang te zijn zelf tekort te komen: *“De HEER, uw God, zal u erom zegenen in alles wat u onderneemt”* (Deut. 14).

Om helemaal de armoede en honger te verdrijven was er nog een jaarlijkse maatregel (Lev. 19:10): *“Wanneer je de graanoogst binnenhaalt, oogst dan niet tot aan de rand van de akker en raap wat blijft liggen niet bijeen. En wanneer je bij de wijnoogst druiven plukt, loop dan niet alles nog eens na en raap niet bijeen wat op de grond is gevallen, maar laat het liggen voor de armen en de vreemdelingen.”* God stelt het overtreden van deze regel gelijk aan het ingaan tegen de tien geboden: Steel niet, lieg niet en bedrieg je naaste niet.

Als je de regels volgt kom je niets te kort en zal de opbrengst des te groter zijn (Lev. 26:3-10): *“Als jullie mijn bepalingen opvolgen, je aan mijn geboden houdt en ze naleven, zal ik jullie op gezette tijden regen schenken, zodat het land opbrengst geeft en de bomen vrucht dragen. Je zult volop te eten hebben en onbezorgd in je land kunnen wonen. Ik zal naar jullie omzien en mijn verbond met jullie gestand doen. Je zult van je oogst kunnen eten tot je de nieuwe oogst binnenhaalt en het restant van de oude oogst kunt wegdoen.”* Dus delen is vermenigvuldigen. Door eerst te geven, ontvang je ook.

Land gelijk verdelen

Ook in deze tijd kan dat heel concreet. Door bijvoorbeeld geen regenwoud van Indianen op te eisen voor onze vlees- en zuivelproductie, of tegen schamele vergoedingen vruchtbare gronden in Afrika te claimen voor onze koffie en cacao, of Oost-Europese akkers om te ploegen voor de teelt van biobrandstof voor onze auto's, of ons bossen toe te eigenen voor onze klimaatcompensatie of tomeloze papierbehoefte. Milieugebruiksruimte of voedselvoetafdruk noem je dat: We gebruiken in Nederland meer akkers per persoon dan er gemiddeld in de wereld beschikbaar is. Dus we gebruiken land dat eigenlijk bedoeld is voor mensen uit het Zuiden of generaties na ons.¹³

¹³ Zie bijvoorbeeld www.voedselvoetafdruk.nl.

God verzet zich ook met duidelijke woorden tegen scheve verdeling in de wereld: *“Wee degenen die zich huis na huis toe-eigenen, die akker na akker samenvoegen, tot er voor niemand meer ruimte is en zij alleen het land bewonen”* (Jes. 5:8).

God had met het sabbats- en jubeljaar mechanismen gegeven om juridische onteigening en sociale scheefgroei geregeld weer recht te zetten. Het zou niet gek zijn als we de gedachten hierachter in onze tijd ook zouden toepassen.

Elk zevende jaar moest men algemene kwijtschelding verlenen. Dat houdt het volgende in: Elke schuldeiser moet iedereen die iets van hem heeft geleend zijn schuld kwijtschelden. *“Zou er in een van de steden in het land dat de HEER, uw God, u zal geven toch iemand uit uw eigen volk gebrek lijden, dan mag dat u niet koud laten. U mag uw hand niet op de zak houden, maar u moet diep in de buidel tasten en hem lenen zo veel als hij nodig heeft”* (Deut.15). *“Armen zullen er altijd zijn bij u. Daarom druk ik u op het hart om vrijgevig te zijn tegenover iedereen in uw land die in armoede leeft of er slecht aan toe is.”*

Elk vijftigste jaar was een heilig jaar. Dit is het jubeljaar¹⁴, waarin ieder naar zijn eigen grond en zijn eigen familie kan terugkeren. *“In het jubeljaar zal ieder naar zijn eigen grond terugkeren. Wanneer je een stuk grond aan een ander verpandt of van een ander in pand neemt, mag je elkaar niet benadelen”* (Lev. 25).

Land mocht nooit verkocht worden, alleen verpand, want het land behoort aan God toe. Wij zijn slechts vreemdelingen die bij hem te gast zijn en samen met hem onderweg zijn. We mogen bij de gratie leven van wat Gods zegen over het land ons oplevert. God had de Israëlieten, via hun stammen en families, ieder hun erfdeel gegeven. Door het jubeljaar zorgde God dat het na elke twee generaties weer gelijkmatig verdeeld werd.

Gelukkig geven

De spreukendichter leerde ons al dat geven samen gaat met geluk en zegen:

“Gelukkig hij die zich bekommert om de armen. Een goedhartig mens wordt gezegend, hij deelt zijn voedsel met de armen.

Wie aan de armen geeft, lijdt nooit gebrek.

Een sterke vrouw strekt haar handen uit naar de behoeftigen, ze geeft de armen hulp” (Spr. 22:9, 28:27, 31:20).

God staat volgens psalm 72, 109, 112, 132 en 140 aan de zijde van de armen: Hij zal bevrijden wie arm is en om hulp roept, wie zwak is en geen helper heeft. Hij ontfermt zich over weerlozen en armen, wie arm is, redt hij het leven. Hij zal de armen brood geven in overvloed. En Jezus zegt zelf: zoek eerst het Koninkrijk en zijn gerechtigheid, en al het andere zal u bovendien gegeven worden. Dan hoeven we ons geen zorgen te maken over wat we moeten eten of drinken. We mogen ons wel druk maken om rechtvaardige verdeling tussen arm en rijk. Paulus veroordeelt de gemeente in Korinte, wanneer ze bij het viertal van het avondmaal voorbijgaan aan de armen. *“Van wat u hebt meegebracht eet u alleen zelf, zodat de een honger heeft en de ander dronken is. Hebt u soms geen eigen huis waar u kunt eten en drinken? Of veracht u de gemeente van God en wilt u de armen onder u vernederen?”* Juist in het gemeente-zijn moet de zorg voor gelijke verdeling tot uitdrukking komen (1 Kor. 11). God, die zaad geeft om te zaaien en brood om te eten, zal ook u zaad geven en het laten ontkiemen, zodat uw vrijgevigheid een rijke oogst opbrengt. U bent in ieder opzicht rijk geworden om in alles vrijgevig te kunnen zijn, en uw vrijgevigheid leidt tot dankzegging aan God (2 Kor. 9:10,11).

¹⁴ De gedachte van het jubeljaar is in onze tijd concreet vertaald in de Jubilee 2000 campagne (www.jubileenederland.nl).

Hoofdstuk 9: Strijd om groente en peulvruchten

Na het groene gewas in het paradijs wordt in de Bijbel weinig over groenten gesproken. Toch vormden groenten en peulvruchten, net als brood en granen, een vast onderdeel van de maaltijd van de Israëlieten. Ook moesten van de groenten, fruit en kruiden de tienden gegeven worden. Wanneer er sprake is van groenten in de Bijbel, is er altijd sprake van een dilemma en strijd.

Op de proef gesteld

We weten dat in het Babylonische rijk de wetenschap ver ontwikkeld was. Het verhaal van de wijzen uit het oosten wijst naar een ver ontwikkelde sterrenkunde en ook de bouwkunde van de Babyloniërs loog er niet om. In de tijd van Daniël was dat al zo. Babel lijkt ook de bakermat voor de voedingswetenschap, waar hij het eerste onderzoek leidde. De voedingswetenschap geeft wel steeds meer prijs over de relatie tussen voeding en schoonheid en groente en gezondheid. Er is steeds meer wetenschappelijk bewijs dat een hoge consumptie van groente en fruit bijdraagt aan een langer en gezonder leven en een beschermde werking heeft tegen hart- en vaatziekten en diverse vormen van kanker. Dat is niet van de laatste jaren. De eerste wetenschappelijke voedingsproef die goed beschreven is in de literatuur is al meer dan 2500 jaar oud. Een tiendaags patiëntcontrole onderzoek met onafhankelijke waarnemingen. Je kunt het zelf nalezen in Daniël 1:8-16.

Daniël en zijn aantrekkelijke vrienden, zonder lichamelijke gebreken, zijn vastbesloten zich aan de Joodse reinheidsvoorschriften te houden en vragen toestemming om niet van de spijsen en de wijn van de tafel van de koning te hoeven eten. De leider antwoordt op het verzoek: *“Ik ben bang voor mijn heer, de koning; hij heeft bepaald wat jullie zullen eten en drinken, en als hij vindt dat jullie er slechter uitzien dan jullie leeftijdsgenoten zal hij mij daarvoor verantwoordelijk stellen.”* Daarop reageert Daniël: *“Neem de proef op de som en laat uw dienaren tien dagen alleen groente eten en water drinken. Vergelijk ons uiterlijk daarna met dat van de jongemannen die de koninklijke spijsen eten, en beslis dan over uw dienaren op grond van wat u ziet.”* Aan het eind van de tien dagen zagen zij er gezonder en beter doorvoed uit dan alle andere jongemannen! Jongemannen, van dezelfde leeftijd en onder dezelfde omstandigheden, behalve dat ze dagelijks een portie van de Koninklijke (onreine) spijsen kregen. Een duidelijk significant bewijs, gecheckt door een externe waarnemer. Daarom is het wijs een advies te volgen in de lijn van Daniël: houd het vooral op veel groente, fruit en water. Wel in combinatie met een zuiver hart. Ook concludeert Daniël dat de wijsheid, kennis en verstand niet rechtstreeks van de groenten kwamen, maar van God (vs. 17). Ezechiël toonde aan dat je het op een dieet van granen, bonen en linzen en water probleemloos 390 dagen vol kunt houden (Ez. 4:7).

Alles voor een groentetuin

Hoewel koning Achab de uitkomsten van de proef van Daniel niet kende, hechtte hij wel zoveel belang aan groente dat het een inzet vormde voor een conflict.

De Jizreëliet Nabot had een wijngaard die grensde aan het paleis dat koning Achab van Samaria in Jizreël bezat (1 Kon. 21). *“Sta mij uw wijngaard af,”* zei Achab tegen Nabot. *“Hij ligt naast mijn paleis; ik kan hem goed gebruiken om er groente te verbouwen. Ik zal u er een betere wijngaard voor teruggeven, of ik zal u, als u dat liever hebt, de prijs ervan in zilver uitbetalen.”* Maar Nabot weigert omdat het om grond gaat die hij van voorouders heeft geërfd. Achab en Izebel respecteerden de regels van God over eerlijk delen niet en lieten Nabot stenigen om zo toch de groentetuin te krijgen. Dan komt Elia om dit koningsechtbaar zwaar te straffen.

Jakob, die meer van de akkerbouw hield dan van de jacht, wist ook de vermoeide en hongerige Esau met een groentesoep van rode linzen te verleiden om zijn eerstgeboorterecht te verkopen (Gen. 25). Dit leidt tot de list van Rebecca en Jakob om hun vader te misleiden om de zegen van het eerstgeboorterecht af te troggelen, een zegen voor een vruchtbare oogst: *“God geve je dauw uit de hemel en vette, vruchtbare aarde, een overvloed van koren en wijn.”* Dan blijft voor Esau niets over: *“Ver van de vette grond zul je wonen, ver van de hemelse dauw. Je zult leven van je zwaard en dienstbaar zijn aan je broer.”* Esau is zo kwaad over het onrecht dat er een langdurige vijandschap en haat ontstaat tussen de Edomieten en Israëlieten.

De spreukendichter lijkt op Achab en Esau te duiden als hij ons de wijze raad mee geeft:

*“Beter een schamel bezit en ontzag voor de HEER
dan grote rijkdom en veel onrust.*

Beter een karige schotel groenten en liefde

dan een vetgemeste os en haat.” (Spr. 15:16,17)

Eten tot Gods eer

Wat je eet, doe je om de Heer te eren. Dat is de overtuiging van Paulus als hij de Romeinen wil onderwijzen hoe je met bepaalde dilemma's rond eten moet omgaan. Onder de Romeinen zijn er die moeite hebben om de Joodse spijswetten op te geven en er zijn mensen, die moeite hebben met het eten van vlees en andere producten, die aan de goden geofferd waren. *“De een gelooft dat hij alles mag eten, maar iemand die een zwak geloof heeft eet alleen groenten. Wie alles eet mag niet neerzien op iemand die dat niet doet, en wie niet alles eet mag geen oordeel vellen over iemand die dat wel doet, want God heeft hem aanvaard”* (Rom. 14).

Hij wil respect voor verschillende overtuigingen, maar hij wil ook aanvaarding van het feit dat alle voedsel van God komt, of het nu groente is of onrein vlees. Wel is het goed om te bedenken dat Paulus ons lichaam de tempel van de Heilige Geest noemt en dat we daar dus zuinig, gezond en zorgvuldig mee om behoren te gaan. We zijn immers van God. (1 Kor. 6:19).

Centraal in Romeinen 14 staat dat het belangrijk is bij alle voedsel de Gever te danken. Een gewoonte die kennelijk toen ook al in gebruik was! Verder is het belangrijk het voedsel te gebruiken in je dienst voor God, om God ermee te eren. Door het voedsel geeft God ons leven. Leven dat bestemd is om aan Hem toe te wijden: *“Wie alles eet, doet dat om de Heer te eren, en hij dankt God voor zijn voedsel. Wie iets niet wil eten, laat het staan om de Heer te eren, en ook hij dankt God.”*

Niemand van ons leeft voor zichzelf, en niemand van ons sterft voor zichzelf. Daniël niet, Achab niet, Jakob niet, de Romeinen niet en ook wij niet. Zolang wij leven (en dat kan lang zijn met veel groenten: Jakob werd 147 jaar en Daniël overleefde drie koningen), leven we voor de Heer.

Hoofdstuk 10: Wijn voor het hart

We hebben naar allerlei aspecten van de voeding gekeken, maar nu willen we stil staan bij wijn. Een moeilijk en gevoelig onderwerp, omdat drank soms gepaard kan gaan met verslaving. Iets wat we te vaak zien. De Bijbel waarschuwt daarvoor.

Geurige gave

In weinig wijnboeken zul je het terugvinden, maar Noach was de uitvinder van de wijn. Noach was landbouwer en legde als eerste een wijngaard aan. Hij dronk van de wijn, werd dronken en ging in zijn tent liggen, zonder kleren aan. (Gen. 9) Als je geen ervaring met drank hebt kan het dus meteen mis gaan. Maar de Bijbel noemt wijn ook een zegen. Isaäk zegt bij zijn zegen aan Jakob: God geve je een overvloed van koren en wijn. De wijngaard was belangrijk voor het volk, naast de graanteelt en de teelt van olijven vormde het de basis van de landbouw. En volgens Psalm 104 is God het zelf die hierin voorziet: *“Zo zal hij brood winnen uit de aarde, en wijn die het mensenhart verheugt, geurige olie die het gelaat doet stralen.”*

God geniet zelf ook van geurige gaven. Bij de vredeoffers moesten de Israëlieten wijn offeren. De hoeveelheid wijn was afhankelijk van de grootte van het offerdier. Het is een geurige gave die de HEER behaagt (Num. 15). Elke ochtend en avond werd een brandoffer gebracht met een kwart hin wijn erbij (dat is 0,9 liter, dus ruim een fles). De wijn die de Heer geofferd werd, moest in het heiligdom worden uitgegoten. De wijn symboliseerde bloed en vitaliteit en diende ook als ontsmetting en desinfectie van wonden. Dat blijkt bijvoorbeeld ook uit de tip die Paulus aan Timoteüs geeft: *“Drink niet alleen maar water, doe er vanwege je zwakke maag en je andere kwalen wat wijn bij.”* Pas de laatste jaren wordt duidelijk dat het drinken van een of twee glazen wijn per dag een goede uitwerking op de gezondheid van volwassenen geeft. Het geeft een aanzienlijke verlaging op het risico van hart- en vaatziekten. God had dat al in zijn schepping voorzien.

Dus eet je brood met vreugde, drink met een vrolijk hart je wijn. God ziet alles wat je doet allang met welbehagen aan (Pred. 9:7).

Teveel

Volgens Spreukendichter (20:1) ligt er een groot gevaar in het drinken van teveel wijn: *“Van wijn word je een spotter, van drank een braller, wie zich bedrinkt, verliest zijn verstand.”* En in hoofdstuk 23 beschrijft hij hoe het in zijn werk gaat: *“Wie roept altijd ach en wee, wie maakt altijd ruzie? Wie heeft altijd wat te klagen, wie raakt altijd nodeloos gewond? Wie heeft altijd troebele ogen? Een dronkaard, die tot in de vroege morgen drinkt, die blijft proeven van de wijn. Laat je niet verleiden door de glans van wijn, wanneer hij fonkelt in de beker. Hij glijdt zo makkelijk over de tong, maar later bijt hij als een slang, spuit hij gif als een adder. Dan zie je vreemde dingen en begin je wartaal uit te slaan. Je voelt je heen en weer geslingerd door de golven, alsof je vastzit boven in het want.”* Het advies is dan ook: *“Luister, mijn zoon, en word wijs, kies de juiste weg. Ga niet om met dronkenlappen, blij bij gulzigaards vandaan. Want wie slempet en brast, wordt arm, wie altijd zijn roes ligt uit te slapen, gaat ten slotte in lompen gehuld.”* Teveel wijn is dus slecht voor je functioneren en zo indirect ook voor je portemonnee. Het brengt je van de Weg af.

Net als we gezien hebben met het vlees eten, roept Paulus in Romeinen 14 ook op bij het drinken van wijn met elkaar rekening te houden: *“Vlees, wijn of iets anders waaraan uw broeder of zuster aanstoet neemt, kunt u beter laten staan.”* Het is belangrijk om in de gemeente rekening te houden met mensen die moeite hebben met alcoholconsumptie of die lijden onder een verslaving.

Serieuze taken

Uit dat oogpunt vindt God het ook wijs om bij het uitoefenen van functies in de godsdienst of maatschappij, geen drank te gebruiken. Dit om misstanden te voorkomen. God zei tegen Aäron: *“Jij en je zonen mogen geen wijn of andere drank drinken voor je naar de ontmoetingstent komt, anders sterven jullie”* (Lev. 10). Blijkbaar gaan drank en werk niet samen, zeker niet in de kerk.

Daarnaast waren er de Nazireeërs, mannen en vrouwen die voor een periode een bijzondere gelofte aflegden om zich aan de HEER te wijden. Zo iemand moest zich onthouden van wijn en andere drank.

Hij mocht ook geen verzuurde wijn drinken, geen andere verzuurde drank en geen druivensap en geen verse of gedroogde druiven eten (Num. 6). Johannes de dooper was op die manier aan de Heer gewijd.

Een koning mocht *“zich evenmin te buiten gaan aan wijn, dat past hem niet, een leider mag niet hunkeren naar drank”* (Spr. 31:4). Ook een diaken moet zich waardig gedragen. Hij moet oprecht zijn, mag niet overmatig veel wijn drinken en niet hebzuchtig zijn (1 Tim. 3:8). Zo is hij alleen geschikt voor zijn taak onderweg.

Symbolische betekenis

Jezus gebruikt in zijn gelijkenissen en beeldspraak veel voorbeelden met wijngaarden, druiven, wijn en ranken. Hij noemt zichzelf de ware wijnstok: *“Ik ben de wijnstok en jullie zijn de ranken. Als iemand in mij blijft en ik in hem, zal hij veel vrucht dragen. Maar zonder mij kun je niets doen. Wie niet in mij blijft wordt weggegooid als een wijnrank en verdort”* (Joh. 15). In Jesaja 5 vergelijkt God zijn volk met een wijngaard waarvan hij veel vrucht verwacht. *“Ik verwachtte zo veel van mijn wijngaard, waarom bracht hij slechts wrange druiven voort?”* En in het leven van Jezus nam wijngebruik een gewone en bijzondere plaats in, startend bij de bruiloft in Kana, waar het water in wijn veranderde, en eindigend bij het laatste avondmaal waar hij de beker heft en zijn bloed vergeleek met de vergoten wijn.

In Gods symboliek staat het uitgieten van wijn voor oordeel en woede. Dat uitgieten gebeurde ook bij het offer in de tempel, waar het oordeel over de grond werd gegooid, in plaats van over het volk. Twee voorbeelden van deze symboliek:

*Het is God die rechtsprekt
en de een vernedert, de ander verheft.
In zijn hand houdt de HEER een beker
met wijn, schuimend en bitter gekruid,
hij schenkt hem uit aan de zondaars op aarde,
zelfs de droesem moeten zij drinken.* (Psalm 75)

En in Openbaringen lezen we dat Babylon door haar ontucht alle volken de wijn van haar wellust heeft laten drinken. God gaf Babylon de beker met de wijn van zijn hevige woede (Op. 16). Met het uitgieten van het bloed van Jezus over de aarde werd het oordeel en de woede voorgoed van ons afgewend. Jezus moest die beker van toorn drinken.

Jezus nam bij het laatste Avondmaal een beker, sprak het dankgebed uit en gaf hun de beker met de woorden: *“Ik zeg jullie: vanaf vandaag zal ik niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken tot de dag komt dat ik er met jullie opnieuw van zal drinken in het koninkrijk van mijn Vader”* (Mat. 26).

Net als in Kana laat hij zien dat hij de beste wijn voor het laatst bewaart. Een feestelijke wijn die ook de komst van het Koninkrijk symboliseert. Een overvloed waarvan Amos al profeteert: *“Dan komen de dagen dat de ploeger de maaier ontmoet en de druiventreder de zaaier, dat de bergen druipen van de wijn en alle heuvels golven van het koren”* (Amos 9). Daar aan de bruiloftstafel van het Lam komen de vreugde van het aardse genieten en het hemelse geluk bij elkaar in die beker met wijn.

*Velen zeggen: ‘Wie maakt ons gelukkig?’ –
Heer, laat het licht van uw gelaat over ons schijnen.
In u vindt mijn hart meer vreugde
dan zij in hun koren en wijn.* (Ps. 4)

Hoofdstuk 11: Levend Water

We hebben gezien dat God ons goed wil voeden gedurende onze levensreis en wat voor symboliek hij legt in manna, brood en wijn. Het geeft het broodnodige voor de kinderen van het Koninkrijk, maar zonder levend water zijn we niets.

Beweging

Het lied van de gospelband Delirious?¹⁵ met de titel Miracle Maker treft mij erg, vooral op moeilijke momenten als al die mooie woorden en beloften uit de Bijbel ver weg lijken en je beschadigd door het leven gaat.

*I'm waiting here for my life to change,
When the waters stir you can rearrange me.
Just one touch is all I need,
I've nothing much but the wounds I feel,
I'm looking for the hand of the miracle man.*

Het lied verwijst naar wat er gebeurde in Betesda (Joh. 5). Op een bepaald moment daalde een engel van de Heer neer in het bad en die bracht het water in beweging. *“En wie het eerst in het bad was zodra het water was gaan bewegen, werd gezond, wat voor ziekte hij ook had.”*

Dat is niet voor iedereen weggelegd, ook niet voor die man die daar al 38 jaar ziek lag. Soms heb je niemand om je naar het water toe te helpen of er zijn anderen die je altijd voor zijn. Dan kun je alleen maar je hand uitstrekken naar Jezus. God kan op verschillende manieren genezen. Soms door een bijzonder bad, soms door de directe woorden van Jezus: *“Sta op, pak uw mat op en loop.”* Zijn schaduw of een aanraking is al genoeg om in beweging te komen.

De Israëlieten wisten van Jeremia (17:12-14) al dat de Heer met levend water en genezing komt: *“HEER, bron van Israëls hoop, wie u verlaten, zullen te schande staan, wie van u weggaan, zullen in het stof worden geschreven, want ze hebben de HEER, de bron van levend water, verlaten. Genees mij, HEER, dan zal ik gezond zijn, red mij, dan zal ik veilig zijn.”* Ook waarschuwt Jeremia (2:13) tegen twee verkeerde wegen: het volk heeft mij verlaten, de bron van levend water, en het heeft waterkelders uitgehouwen, kelders vol scheuren, waarin het water niet blijft staan. Als je je heil buiten Hem zoekt en je eigen bron in elkaar gaat knutselen, dan blijft het water niet.

En ze kenden het verhaal van Elisa die zout moest strooien in de bron in Jericho om het water te zuiveren, waarna het water geen sterfgevallen of misgeboorten meer veroorzaakte (2 Kon. 2:21).

Geef mij dat water

Even voor Betesda was Jezus bij een andere bron geweest, de Jakobsbron in Sichar. Een bron die eeuwen lang het land vruchtbaarheid en de mensen water had gegeven. Daar had Hij een Samaritaanse vrouw water gevraagd en levend water aangeboden (Joh. 4). En dan reageert ze heel menselijk: *“Maar u hebt geen emmer, en de put is diep – waar wilt u dan levend water vandaan halen?”* Jezus antwoordde: *“Wie het water drinkt dat ik hem geef, zal nooit meer dorst krijgen. Het water dat ik geef, zal in hem een bron worden waaruit water opwelt dat eeuwig leven geeft.”* Hier gaat het om water dat niet alleen dorst lest of geneest, maar in je een bron vormt waaruit eeuwig leven opwelt. Dat zie je aan de vrouw. Doordat ze in beweging komt en getuigt van Jezus komen bij die bron vele mensen tot bekering. Kijk om je heen, wat een feest daar! Door die vrouw kunnen zo de vruchten voor het eeuwige leven binnengehaald worden. De stadsgenoten zeiden tegen de vrouw: *“We weten dat hij werkelijk de redder van de wereld is.”* Redder, heiland en heemeester. Voor die vrouw, maar ook voor u.

Levend brood en drank

De Joden krijgen geen genoeg van de wonderdoener. In Johannes 6 vragen ze: *“Welk wonderteken kunt u dan verrichten?”* Ze vragen een groter teken dan het manna in de woestijn. Maar Jezus zei: *“Het brood van God is het brood dat neerdaalt uit de hemel en dat leven geeft aan de wereld. Ik ben het brood dat leven geeft. Wie bij mij*

¹⁵ Zie www.delirious.co.uk.

komt zal geen honger meer hebben, en wie in mij gelooft zal nooit meer dorst hebben.” Geen groot wonder of toch? Je hoeft alleen maar bij Jezus te komen en in hem de Zoon te zien. Dan heb je nooit meer dorst. Zijn bloed is de ware drank. Dat is niet iets voor de verre toekomst, dat gaat nu al in, zodra je gelooft. Zo blijf je in Jezus en Jezus blijft in jou.

Even later (Joh. 7) staat die Man van Wonderen in de tempel. Hier komt het hoogtepunt van het feest. Dan spreekt Jezus zoals nog nooit een mens gesproken heeft: *“Laat wie dorst heeft bij mij komen en drinken! Rivieren van levend water zullen stromen uit het hart van wie in mij gelooft,”* zo zegt de Schrift namelijk (Ez.47). Hiermee doelde hij op de uitstorting van de Heilige Geest. Bewogen en vernieuwd worden door die Geest is nog mooier dan het bad in Betesda. Als je daarmee in aanraking bent geweest kom je zelf in beweging. Dan stroomt je hart over om ook anderen in dat water te laten delen. Johannes de Doper had het ook al voorspeld: *“Ik doop jullie met water ten teken van jullie nieuwe leven, maar na mij komt iemand die meer vermag dan ik. Hij zal jullie dopen met de heilige Geest en met vuur”* (Mat. 3:11).

Een rivier vol nieuw leven

Jezus verwijst naar het beeld uit Ezechiël 47. Daar stroomt water uit de tempel. Een stroom die uitgroeit tot een ondoorwaadbare rivier. Waar de rivier stroomt komt leven. God brengt nieuw leven uit de tempel voort. Levend water. Niet alleen uit de tempel, maar ook uit je hart! Aan de oevers van de rivier zijn heel veel bomen: *“waarvan de bladeren niet zullen verwelken en de vruchten niet zullen opraken. De vruchten zullen eetbaar zijn en de bladeren geneeskrachtig.”*

Dit oude beeld wordt bijna letterlijk herhaald in Openbaring 21:3-4: *“Zo zal het zijn: Gods woonplaats is onder de mensen, hij zal bij hen wonen. Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij.”* Weggespoeld door die steeds groter wordende rivier, die zo klein begon in dat bad bij Betesda, die bron van Jakob, dat water in Jericho. Onze Koning die op de troon zit zei: *“Alles maak ik nieuw! Wie dorst heeft geef ik vrij te drinken uit de bron met water dat leven geeft.”*

Besef goed, vandaag stelt God u voor de keuze tussen voorspoed en tegenspoed, tussen leven en dood. Wanneer u zich houdt aan de geboden van de HEER, uw God, door hem lief te hebben, door de Weg te volgen die Jezus wijst, dan zult u in leven blijven en dan zal de HEER, uw God, u zegenen (zie Deut. 30).